

אמר ליה רב יוסף: לא קשיא: כאן המשנה האוסרת זריעת כלאים בחוץ לארץ, מדברת בכלאי הכרם.

כאן, מה שאני זורע, זה בכלאי זרעים, מיני זרעים בלבד, בלא תערובת גרעין של ענב, וזה מותר בחוץ לארץ.

והטעם שכלאי זרעים מותרים אפילו מדרבנן בחוץ לארץ, ואילו כלאי זרעים אסורים הוא:

כלאי הכרם, שאיסורם חמור, דבארץ ישראל אסורים הם אפילו בהנאה, בחוץ לארץ נמי גזרו בהו רבנן.

אבל כלאי זרעים, שאיסורם קל, דבארץ ישראל עצמה לא אסרי בהנאה, (46) בחוץ לארץ נמי לא גזרו בהו רבנן כלל. (47)

הדר אמר רב יוסף: לאו מילתא היא דאמרי: אלא אפילו כלאי זרעים אסורים בחוץ לארץ מדרבנן. וראיה לדברי מהא דרב זרע גינתא דבי רב, את הגינה שהיתה לצורך התלמידים שיאכלו מהירק שבה, זרע רב בצורת "משארי משארי", ערוגות ערוגות, כל מין בערוגה נפרדת בפני עצמה.

מאי טעמא מדוע הקפיד רב לזרוע כל מין בערוגה נפרדת, על אף שהיה בחוץ לארץ?

לאו, האם לא משום עירוב עירובי כלאים שלא יהיו כלאים של זרעים.

הרי שגם כלאי זרעים אסור בחוץ לארץ [שהרי רב היה בבבל].

אמר ליה אבוי: לא בגלל המנעות מאיסור כלאים עשה רב כן.

כי בשלמא אי אשמעינן, אילו היה רב זורע הכל בערוגה אחת, ושומר על מרחק מסויים בין המינים כדי שלא יינקו זה מזה, כדין הרחקת כלאים [המובא במשנה במסכת כלאים, תחילת פרק ג ומבואר במסכת שבת פד ב], באופן שזרע ארבע שורות של ארבע לט-ב מינים שונים על ארבע רוחות צדדי הערוגה, ואחת, ושורה אחת, של מין חמישי, זרע באמצע הערוגה, שפיר, אז היה מקום ללמוד מכאן שאסור לזרוע כלאים בחוץ לארץ.

אלא הכא, שזרע רב כל מין בערוגה נפרדת, אין ראייה שעשה זאת משום כלאים, אלא יתכן שעשה כך משום נוי, שיהיה כל מין ניכר בפני עצמו בערוגה מיוחדת. ואי נמי, משום טרחא דשמעיה, כדי שהשמש ההולך ללקוט ירק מסוים מהגינה, לא יצטרך לטרוח ולחפש אותו בין שאר המינים, אלא יכיר אותו מיד לפי הערוגה.

כלאים פן תקדש המלאה" שמכאן דורשים "תקדש" — תוקד אש, כלומר שאסור בהנאה, ולא בכלאי זרעים.

וכתב בתוס' ר"י הזקן שכלאי זרעים מותרים גם באכילה ולא נקט הנאה רק אגב הרישא דכלאי הכרם שאסורים אף בהנאה.

47. נמצא דין כלאים עכשיו בחוץ לארץ נחלק

מיני זרעים בקרקע. תוס' ד"ה לא. ובמקום אחר כתבו תוס' ש"לא תזרע כרמך כלאים" משמע שיהיו שני מיני זרעים בכלאים, וחרצן אינו מין זרע, ובהכרח שצריך שני מיני זרעים מלבד חרצן הענבים. חולין [פב א] תוס' ד"ה ולאפוקי.

46. שרק בכלאי הכרם נאמר "לא תזרע כרמך

מתניתין:

כל העושה מצוה אחת יתירה על עוונותיו, ונמצא שיש בידו רוב זכויות, הרי הוא נחשב לצדיק גמור, ושכרו הוא, שמטיבין לו בעולם הזה, ומאריכין לו ימיו לעולם הבא, ונחל את ה"אריץ", ארץ החיים האמיתיים, בעולם הבא. (1)

וכל שאינו עושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו, אלא זכויותיו הן רק כנגד חובותיו, (2) אין מטיבין לו בעולם הה, ואין מאריכין לו ימיו בעולם הבא, ואינו נחל את הארץ, בעולם הבא.

גמרא:

והניחה הגמרא בתחילה, שכונת התנא במשנה היא לומר, שעל ידי עשיית מצוה כל שהיא, יכול האדם לזכות לטובה אפילו בעולם הזה [ואף לנחול גם את העולם הבא].

ורמינהי, מקשה הגמרא סתירה בין דברי המשנה כאן, הסוברת שאפשר לזכות בטובה בעולם הזה על ידי עשיית מצוה אחת כל שהיא, לבין דברי המשנה בתחילת מסכת פאה, הסוברת שרק עבור מעשים מסויימים זוכה האדם לשכר בשני העולמות :

דתנן שם: **אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא.**

ואלו הן: **כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם.** (3)

ומשמע שרק ב"אלו הדברים", ותו לא, יכול האדם לזכות לטובה בשני העולמות, ולא במצוה אחת כל שהיא!

ומשנינן: **אמר רב יהודה, הכי קאמר התנא במשנתנו:**

כל העושה מצוה אחת כל שהיא יתירה על זכויותיו, הרי הוא צדיק גמור. ולכן, מטיבים לו בעולם הזה, ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה, ומשום כך הוא גם נחל את העולם הבא.

ותמהה הגמרא: **מכלל דברים אלו אתה למד, דהנך, אותן מצוות המנויות במשנה במסכת פאה, הרי אפילו בקיום מצוה חדא בלבד, נמי, אדם זוכה לאכול פירותיה בעולם הזה, והקרן תהיה קיימת לו לעולם הבא.**

וזה דבר תמוה מאד, לומר שאפילו אם יש לו רוב עוונות, בכל זאת הוא זכאי ליהנות משני העולמות עקב קיום מצוה אחת בלבד כמו כבוד אב ואם או גמילות חסדים.

אמר רב שמעיה: כונת התנא במסכת פאה היא לומר, שאם היתה שקולה, שהיו לו לאדם זה מחצה זכויות ומחצה חובות, ובתוך מחצה הזכויות היתה מצוה של כבוד אב ואם או גמילות חסדים, אזי מכרעת

1. לשלשה דינים. הרכבת האילן אסור מדאורייתא. כלאי הכרם אסור מדרבנן. כלאי זרעים מותר. ר"ף.

2. עיין בביאור הר"ב ובתוספות יום טוב.

3. עיין עוד שם.

3. להלן בדף מ א מביאה הגמרא את דברי המשנה הזאת ודנה בהם, ושם יתבאר בפנים ובהערות.

המצוה הזאת את הכף לטובה, והוא זוכה מכוחה להיות כצדיק גמור. אבל שאר המצוות, אין בכוחן להטות את הכף, ואם היו זכויותיו ועוונותיו שקולים, אין הוא נחשב לצדיק, ואין מטיבין עמו, עד שיעשה מצוה יתירה.

אך עדיין מקשה הגמרא על מה ששינונו עתה: **וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו, מטיבין לו בעולם הזה.**

ורמינהו סתירה לכך מדברי הברייתא.

דתניא: **כל מי שזכויותיו מרובין מעונותיו, מרעיין לו, כדי שיתמרקו עוונותיו המועטים בעולם הזה, ולא ייענש בעונש עליהן בעולם הבא, אלא יקבל בו שכר בלבד.**

ודומה בקבלת עונשו כאן, **כמי ששרף כל התורה כולה, ולא שייר ממנה אפילו אות אחת.** והיינו, שמענישים אותו קשות, כדי שיתנקה לחלוטין.

וכל שעונותיו מרובין מזכויותיו, מטיבין לו כאן, כדי שיקבל שכרו בעולם הזה, ולא בעולם הבא.

ודומה בקבלת הטובה בעולם הזה **כמי שקיים כל התורה כולה, ולא חיבר אות אחת ממנה.**

והרי זה סתירה למה ששינונו במשנתנו שמי שיש לו רוב זכויות מטיבין עמו גם כאן.

אמר אביי: אין משנתנו סותרת את הברייתא.

אלא, **מתניתין,** משנתנו האומרת שמטיבין לו ומרעיין לו מתכוננת לומר אחרת:

דעבדין ליה יום טוב, מי שזכויותיו מרובות

יענש כאן, ובכך מכינים לו יום טוב לעולם הבא, לפי שלא יענש שם, כיון שכבר נענש כאן. וזו היא כוונת המשנה באומרה "מטיבין עמו".

ומאידיך, מה שאמרה המשנה שמרעיין לו, כוונתה למי שעוונותיו מרובים, שיקבל את שכרו כאן על מיעוט זכויותיו, ובכך מכינים לו לעתיד לבוא **יום ביש,** שיפסיד את שכרו לעולם הבא, משום שקיבלו כאן.

ובכך שוה המשנה לברייתא, שגם היא סוברת שמי שעוונותיו מועטים, מרעיין לו כאן, אלא שהברייתא נקטה לשון מפורשת שמרעיין לו כאן, ואילו המשנה נקטה שעושים לו "יום טוב" בהרעה זו.

ואילו הברייתא **רבא אמר** תרוץ אחר, שנחלקו המשנה והברייתא במחלוקת תנאים אם יש שכר מצוה בעולם הזה:

הא, ברייתא זו, מני? רבי יעקב היא! דאמר: שכר מצוה בהאי עלמא, ליכא!

דתניא רבי יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית.

המתים תלויה בה, כדי ללמדך שהשכר האמור בה הוא לעתיד לבוא ולא כאן בעולם הזה.

והראיה לדבר, שהרי **בכבוד אב ואם כתיב** שכר למצוה, "למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך".

וכן **בשילוח הקן כתיב** שכר למצוה, "למען ייטב לך והארכת ימים".

והמציאות מורה שאין השכר כאן, כי הרי

שאמר לו אביו עלה לבירה, והבא לי גוזלות, ועלה לבירה [מגדל ובו קן יונים], ושלה את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל, ומת.

היכן טובת ימיו של זה, והיכן אריכות ימיו של זה, שאמרה תורה בשכר המצוות של כיבוד אב ושילוח הקן? (4)

אלא, בהכרח שכך הוא ביאור הכתוב:

"למען ייטב לך", לעולם שכולו טוב, "ולמען יאריכון ימריך", לעולם שכולו ארוך.

ופרכינן: ודלמא לאו הכי הוה? אולי השכר הוא בעולם הזה, ואכן לא תיתכן מציאות כזאת שימות הבן בשעת קיום מצוה שמובטחת עבורה אריכות ימים, כהבטחת התורה!?

ומשנינן: רבי יעקב, מעשה חזא, ראה בעיניו, ומכוח המעשה שראה בעיניו הוא הוכיח את דבריו.

ומקשה הגמרא על הראיה מהמעשה:

ודלמא אותו אדם שנהרג לא כיון לעשותה לשם שמים, אלא מהרהר בעבירה הוה בשעה שקיים את המצוה, ולכן לא הגינה עליו הבטחת התורה לאריכות ימים?

ומתרצת הגמרא: מחשבה רעה גרידא, אין חקבי"ה מצרפה למעשה, ולכן לא היה לו להענש בשעת קיום מצוה שהתורה מבטיחה עבורה אריכות ימים.

אך ממשיכה הגמרא ומקשה: ודלמא,

מהרהר בעבודת כוכבים הוה אותו אדם בשעת קיום המצוה, ולפיכך נהרג, וכתוב על מחשבת עבודה זרה "למען תפוש את בית ישראל בלבם", ומלמד הכתוב שחייבים עליה במחשבה גרידא!?

ומשנינן: איהו, רבי יעקב, נמו, הכי קאמר: אי סלקא דעתך שיש שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין שכר מצוה עליה, כי היכי דלא ליתי לידי הרהור, שלא יבוא לכלל הרהור עבירה בשעת קיום מצוה שכזאת! אלא, מכאן הוכיח רבי יעקב שאין שכר על מצוות בעולם הזה, וכוונת הכתוב היא לאריכות ימים לעולם הבא.

ומקשה הגמרא, האיך אפשר לומר שרבי יעקב ראה מעשה שנהרג אדם בקיימו מצוה כיבוד אב? והא אמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אין נזוקין!

ומשנינן: התם, בהליכתן לקיום המצוה, שאני. ואילו במעשה שראה רבי יעקב היה זה בשעת חזרתו.

אך עדיין מקשה הגמרא: והא אמר רבי אלעזר, שלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן?!

ומתרצת: סולם רעוע הוה, דקביע היוזיקא, וכל היכא דקביע היוזיקא, לא סמכינן אניסא, אפילו במקום שהנס מובטח, ולכן לא הועילה לו כאן הבטחת התורה לאריכות ימים.

דכתיב [שמואל א, כ] כאשר שמע שמואל את ציווי ה' ללכת ולמשוח את דוד למלך על

4. ואף שיתכן ויש לו עבירה שעבורה הוא חייב מיתה, קשה הדבר לומר שיתחייב את עונש

ישראל] "ויאמר שמואל אל ה': איך אלק, ושמע שאל, והרגני?" הרי שהיה שמואל ירא ללכת על אף שנשלח בציווי על ידי ה', והיה מובטח לו שיעשה את שליחותו! כיון שהיה זה בבחינת היזק קבוע, מחמת שנאת שאל לדוד.

אמר רב יוסף: אילמלי דרשיה "אחר" [אלישע בן אבויה, שפירש לתרבות רעה], להאי קרא, של הבטחת אריכות ימים על כיום מצות כיבוד אב, כרבי יעקב, בר ברתיה [שהיה נכדו, בן בתו], לא חטא.

ואחר, מאי הוא, מה ראה וחטא?

איכא דאמרי כי האי גוונא שראה רבי יעקב, חזא, ראה, ואמר: אם כן, אין דברי הפסוק נכונים, ולכן יצא לתרבות רעה.

ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית המתורגמן, לשונו של רבי חוצפית המתורגמן שנהרג כאחד מעשרת הרוגי מלכות, חזא, ראה דהוה גריר ליה, כיצד היא נגררת על ידי דבר אחר [חזיר].

אמר "אחר": וכי יתכן הדבר כי פה שהפיק מרגליות - ילחך עפר??

ולכן כפר בהשגחתו של הקב"ה, נפק, חטא!

רמי רב טובי בר רב קיסנא לרבא סתירה:

מצד אחד תנן במשנתנו: כל העושה מצוה אחת מטיבין לו.

ויש לנו לדייק מלשון המשנה, כי רק אם עשה מצוה, איה, אז מטיבין עמו. אבל אם לא עשה מעשה מצוה, אלא רק רצה לעשות מצוה, אך לא עשה בפועל, לא מטיבין עמו על מחשבתו לעשות מצוה.

ורמינהי, סתירה לכך מבריייתא:

דתניא: ישב אדם ולא עבר עבירה, נותנים לו שכר כעושה מצוה.

אמר ליה רבא: התם, שמקבל שכר ללא מעשה, מדובר בכגון שבא דבר עבירה לידו, וכפה את יצרו, וניצול הימנה.

כי הא דרבי חנינא בר פפי, תבעתיה ההיא מטרוניתא, תבעה אותו אשה נכרית לדבר עבירה.⁽⁵⁾

אמר מלתא, ומלי נפשיה שיחנא וכיבא, וכסה גופו בשחין ובכיבי מוגלה. ועשה את כדי להמנע מעבירה.

עבדה עשתה גם היא מילתא [לחש של כשפים], ואיתסי, וריפאה אותו.

ערק, נמלט, טשא נחבא בהווא כי בני, במקום של בית מרחץ, שהיו בו מזיקים כאלה, דכי הוו עיילין בתרין, שאם היו נכנסים בו בזוגות של שני אנשים, הרי אפילו ביממא, הוו מיתזקי.

למחר אמרו ליה רבנן: מאן נטרך? מי שמרך מהמזיקים שם?

המיתה דוקא בשעה שהוא עושה מצוה שהתורה מבטיחה עבור קיומה הארכת ימים.

5. והיה בידה לכונן אותו על כך, ואם לא היה

נשמע לה היתה יכולה להורגו, כך מבאר רש"י לקמן, והראשונים כאן. וכתבו הראשונים [עיין הריטב"א שהביא דבריהם] כי מעיקר הדין אין האיסור לבוא על נכרית נחשב מכלל העריות